

Kauko Räikkeen teos *Torso* (1977) ajalta ennen Taidekehää vaikka modernistinen onkin, edustaa nykyisellään Kankaanpään teosten klassisinta linjaa, ihmishahmoa jalustalla puistossa.

Ossi Sommakin toimi pariin otteeseen koulun rehtorina. Kantaottavalle taiteilijalle harvinaisen hyväntuulisessa teoksessa leikitellään luonnonmuodoilla, Kankaanpään maineella pesäpallokaupunkina ja suojaavan kodin ajatuksilla.

Antti Immosen nimetön teos vuodelta 1995 on kuin olento, mutta ei ehkä sittenkään -jalustallisen kuvanveiston tiivistä "dekonstruointia" hieman Constantin Brancusin hengessä.

Kankaanpäässä opiskelleen **Kari Tykkyläisen** veistos *Ajatus*, 1992, ei kainostele **Kouvo & Partasen** suunnitteleman kaupungin virastotalon edessä, vahva arkkitehtuuri kestää vahvan teoksen.

Liike-elämäkin luotti taiteen voimaan vielä joskus. **Kauko Räikkeeltä** tilattiin Kankaanpääläistä yrittäjyyttä kuvaava teos *Sampo* Vuoressa 1975. Abstrakti, mutta varsin mausoleumimainen teos alkaa olla nykytaiteeseen tottuneeseen silmään niin erikoinen tekele, että se on jo taas vähintäänkin retrohenkisesti hieno.

Kankaanpää

- Suomen ainoa taidekaupunki?

Teksti: Pessi Rautio

Moni on saattanut kuulla mainittavan Kankaanpään taidekoulun, ja monen nykyisen taiteilijan cv:tä täydentävät opinnot siellä. Kankaanpään pienessä kaupungissa on juhlittu tämän vuoden ajan tuon koulun ja sen perustaneen Kankaanpään taideyhdistyksen 50-vuotista historiaa. Koulu oli ensimmäinen ammatillista taidekoulutusta antava laitos Helsingin ja Turun ulkopuolella (missä olivat Taideakatemia koulu, Turun piirustuskoulu ja Vapaa taidekoulu), ja alkuaan paikallisen puuhaporukan aikaansaannos.

Kankaanpään kaupunginmuseo, joka toimii kaupunkikeskustan ulkopuolella Niinisolassa, varuskunnan lähellä, esittelee museon historiaa tammikuuhun asti. Kankaanpään galleriassa ja pitkin kaupunkia esiintyi kesällä koulun entisiä oppilaita, nykyisiä ammattitaiteilijoita ja taidekoulun omassa galleriassa oli koulun nykyisten opiskelijoiden töitä.

Mutta Kankaanpäässä taide on oikeastaan koko ajan esillä, sillä kaupungissa on kaikkiaan 114 julkista taideteosta – suhteessa

kunnan alle 12 000 asukkaan määrään kirkaasti Suomen ennätys. Koulun ja taideyhdistyksen vaikutus on viime kädessä tuonut teokset kaupunkikuvaan. Erityisesti 1990-luvulla järjestetyt kansainväliset kuvanveistosymposiumit tuottivat tälle Taidekehäksi kutsutulle julkisen taiteen kokoelmalle ison kivijalan, jolle pohjalle on teoksia myöhemmin tilattu lisää erilaisten luovien rahoitusratkaisuiden kautta. Kankaanpään taideboomia väitöskirjassaan tutkineen Kankaanpään kaupunginarkkitehdin **Maija Anttilan** mukaan Kankaanpääläiset mieltävät nykyään, vaikeidenkin myrskyjen jälkeen, oman kaupunkinsa identiteettitekijäksi juuri taiteen – aivan riippumatta siitä tuleeko ulkopuolisille Kankaanpäästä mieleen taidekaupunki.

Oikeastaan taidemuseon sekä pitkäikäisen ja merkittävän kuvataidetahtuman omaava Mänttä taitaa olla se, joka tulee monelle mieleen, jos taidepaikkakunta pitäisi nimetä. Kankaanpää kuitenkin julkisilla teoksillaan, taidekoulullaan, galleriallaan ja myös kaupunginmuseossaan toisinaan järjestettävillä kuvatai-

denäyttelyillä voisi varsin hyvin olla ainakin pienen kesäisen taideretken kohde. Kankaanpään kuvataide onkin enemmän arjessa, kuin kohokohtamaisena spektaakkelina. Taide pulpahtelee kaupungissa liikkuvalla kuin varkain.

KOULUN SYNTY

Kankaanpään taidekoulun aikaansaajia ja sen ensimmäinen rehtori oli **Kauko Räike** (1923–2005) paikallisen kuvataiteen johtohahmo jo 1950-luvun ajan. Hän tehtiäni tuolloin kovasti sankari-patsaita ym. julkisia teoksia, vuosina 53–62 peräti 11 kappaletta. Räikkeen tekemä Imatran sankarivainajien muistomerkki *Rauhan-kellot* (1963) oli itse asiassa yhden kuukauden aikaisemmin paljastettu kuin monesti ensimmäisenä abstraktina julkisena teoksena mainittu **Aimo Tukiaisen** *Vaiennut linnake* Tainionkoskella.

Räike muutti Kankaanpäähän jo 1950-luvun alussa Helsingissä opiskeltuaan ja taiteilijuuden aloitettuaan. Hänen ja vaimonsa

Sinikka Räikkeen (1925–2009) kodin ympärille alkoi muodostua pieni modernismiin kallellaan oleva taiteilijaryhmittymä, nostettiin taidetta paikallisesti, ja ehkä myös haudottiin tiettyä kapinamieltä Helsingin kuvataiteellista dominanssia vastaan. Tähän Helsingistä paluumuuttaneiden joukkoon "Kankaanpään koloniaan" kuuluivat graafikko ja maalari **Ensio Lamberg**, Sinikka Räikkeen veli kuvanveistäjä **Raimo Ylitörmä** sekä **Pauli Vuorisalo**.

Jos valtakunnallisesti oltiinkin pikkukaupungissa vähän kuin vapaaehtoisessa oppositiossa, niin paikallisesti varsinkin Räikeiden teokset näkyvät katukuvassakin ja Räikeet ovat myös osanneet huolehtia siitä, että heidän taiteelliset aikaansaannoksensa säilyvät osana kaupungin taidemainetta, onhan heidän 400 teoksensa lahjoituskokoelma jatkuvasti omana osastonaan esillä kaupunginmuseossa.

Koloniaan kuului myös koulun toinen voimahahmo, taidemaalari **Juhani Tarna** (1937), joka opetti sommittelua ja graafista

Einar Mar Gudarvardarsonin Family (1997) on paikkakunnan suosituimpia teoksia. Kivisen perheyhtäläisyyden harkittu sommittelu saakin humoristista lisäpotkua siitä, että laakeroituja kiviä voi käydä pyörittämässä, ja tehdä siten lisää harkittuja perhesommitelmia.

Liettualaisen **Mindaugas Navakas**in teos This Place (1995) urheilukentän kyljessä kalliossa on hienovaraisuudessaan vaikuttavimpia teoksia Taidekehällä. Kiillotettu kallionkohta on kuin objekti, mutta myös täysin aineeton. Se on samaan aikaan osa ympäristöä, luontoa ja siihen ihmisen jättämä ele.

Norjalais-ruotsalaisen **Liv Duen** kolme kuningasta on hyvää modernia peruskuvanveistoa: muoto, jonka voi yrittää lukea moneksi asiaksi, mutta joka jää sittenkin ambivalenttiseksi.

suunnittelua. Tarna oli Vapaan taidekoulun kasvatteja ja opiskellut myös Pariisissa. Konkretismin opit, siis se, että taiteen säännöt ovat samat kaikkialla, saattoi olla myös eräs ideologinen tausta-ajatus sille, että pätevää taidekoulutusta saattoi yhtä hyvin antaa pikkupaikkakunnalla siinä kuin metropolissakin.

Tuohon aikaan taidekoulutuksella oli kuitenkin pitkä perinne, jota ei hylätty, koulutuksessa piirrettiin elävää mallia jo heti alusta, modernismin kautta sitten opetuksen pääasiassa olivat ”näkeminen, liikkeen hallinta ja sommittelukyky”. Sommitteluoppia tuntui olleen paljon, lieneekö enää sellaista missään? Mutta koulussa oli myös alusta alkaen ”käytännöllispainotteisia” aineita ja opintosuuntia, graafista suunnittelua, kalligrafiaa, valokuvausta ynnä muuta – huolena oli, että opinnot valmentaisivat myös johonkin ”oikeaan” ammattiin sijoittumisen. Koululla on nykyäänkin tämänsuuntaisia linjauksia. Nykyiselläänhän tämän kaltaisia asioita opetetaan myös vapaan taiteilijan ammattiin liittyvinä hyödyllisinä taitoina.

Lähtökohtanahan koululla oli ”hajasijoittaminen”, aluepoliit-

تينen toiveikkuus. Pyrittiin nostamaan satakuntalaista kuvataide-elämää, minkä koettiin olevan jotenkin lamassa. Ja samalla myös toivottiin nostettavan satakuntalaista elämää laajemmin. Mutta tietenkin tuntuu nykyisellään erittäin kiinnostavalta, että juuri taidekoulutuksella nähtiin alueen oivallisuutta ja elinvoimaisuutta yleisemminkin kohottavaa tehtävää, siinä missä myöhemmin ydinvoimalalla tai nikkeli-kaivoksella. ”Räikkeen mielestä kulttuuri ei ollut hyvinvoinnin mukanaan tuoma lisä, vaan perusta, jolle myös taloudellinen kehitys oli rakennettavissa.”, kirjoitetaan Kankaanpään taidekoulun tuoreessa historiikirjassa.

Aluksi rahoituksesta noin kolmannes tuli valtiolta, kolmannes kunnalta ja kolmannes lukukausimaksuista, lisäksi liike-elämä tuki koulua jonkin verran tavaralahjoituksin ym. Puuhassa oli muutama päähenkilö, mutta tuolloisen Kankaanpään 12 600 asukkaan kunnan ydinhenkilöistä monien oli syytä ainakin kullisseissa tukea hanketta, jotta se onnistui. Myöhemmin koulun organisaatio on muuttunut moneen kertaan, se toimi mm. kau-

Anssi Taulun Kytetty (1998) leikittelee kuvanveiston paikallaanpysyvyyden kanssa. Tätä voi liikutella, jopa nostaa, mutta tähän paikkaan se kuuluu.

Katsoja heijastuu vasten puunlatvoja **Anne Alhon** teoksesta Portrait (1995). Tämä monumentti on tälle hetkelle, kaikki heijastavan pinnan kuhmut ja kulumat kuuluvat vielä asiaan.

Ossi Somman Kotini on linnani (1997/98) edustaa tunnetumpaa Sommaa, miltei kiukkuisesti ihmisen ulkopuolelta kahlittuun ja itseään vapaaehtoisesti kahlitsevaan osaan suhtautuvaa veistotaidetta. Se onkin ostettu Somman paikkakunnalla pitämän yksityisnäyttelyn jälkeen. Kaikki Kankaanpään teoksetkaan eivät ole pelkkää aurin-gonpaistetta.

pungin alaisuudessa 1989–99, ja on nykyään osa Satakunnan ammattikorkeakoulua.

KANKAANPÄÄN TAITEEN TUOTTAJANA

Taideyhdistyksen juhlanäyttely esitti koulusta aikanaan valmistuneiden taiteilijoiden teoksia, kaupungissa aktiivisesti toimivassa galleriassa ja Kankaanpäälle sopivasti myös muualla kaupunkikuvassa. Taidekoulun asemaa taiteilijaksi kasvamisessa esitti mainiosti **Petri Ala-Maunus** teossarjallaan paikallisen kulttuurikahvilan yläkerran kokoustilassa. Ala-Maunus oli kaivanut kätköistään nuoruutensa haparoivia maalauksia, ajalta ennen koulua ja koulun ajalta. Näistä ”noloista” teoksista hän oli tehnyt nykytaiteilijan taidoillaan ja ymmärryksellään ”toisintoja”, yrittäen muistella ja toteuttaa paremmin sen, mitä hän niillä oli mahdollisesti alkuaan yrittänyt tavoitella. Haastattelussa Ala-Maunus kertoi koulun olleen hyvä paikka astua tosissaan taiteen

maailmaan: kun paikkakunnalla ei oikeastaan muita houkutusia ollut, niin oli keskityttävä työskentelemiseen.

Idealististen ja ajoittain varmasti rasittavastikin itseään hakevien taideopiskelijoiden läsnäoloa Kankaanpään kokoisen kunnan mentaaliseen maisemaan ei saata yliarvioida. Jos järjettömään konfliktiin ei jouduta, niin se, mikä ei tapa, vahvistaa yhteisöä. Jo kuusikymmenluvulla ”paljain jaloin vihille menneet” ja muutoinkin äänekkäät ja värikkäät opiskelijat varmasti jakoiivat yhteisöä, nykyisellään *Kankaanpää-seura* itse ylpeänä ylläpitää koulua esittelevää sivustoa.

Taidekehän ajatus, taiteen sirottaminen ihmisten julkiseen tilaan, osaksi kaupungin keskustarakennetta, ja vähän sen ylikin, on varmaankin ollut taiteen luontevaksi tekemisessä erittäin onnistunut käytännöllinen projekti. *Taidekehän* synty liittyi jo koulun tekemisiin taideprojekteihin, jotka näkyivät kaupungilla. Ja vuonna 1995 pidettiin baltialais-tshekkiläinen kivenveistosymposium, jonka seurauksena peräti 24 teosta voitiin sijoittaa kau-

Tao Huang, Anni Paunila ja **Heini Riitahuhta** saivat muuntaman vähäisessä metsikön laidassa koristettavaksi taiteella, *Syntyi teos* [2003]. Pikku talon ympärii nyt graafiset eläinhahmot ja kasvit, syntyi paikka, jonka voi uskoa muodostuvan merkittäväksi tarinoiden ja hyvien muistojen paikaksi monelle lapselle – ja aikuiselle.

Tiilestä tehdyn porttirakennelman paikallisen tiilitehtaan johtaja **Toivo Lepistö** lahjoitti teoksen Kankaanpäälle, ja siihen **Ensio Härkönen** muovailli tiilenvalmistusta kuvaavia savireliefejä. Tuloksena on kaikilta osin mitä perinteisin julkinen teos, rahoittajansa pyrintöjä perinteisin muodoin kohottava. Mutta sittenkin, tietyllä vanhanaikaisella tavalla yhteisöllisenä teoksena, melko symppaattinen asia kaupunkikuvassa.

Arkkitehtuuritoimisto **Kouvo & Partasen** 1995 valmistunut Kankaanpään taidekoulun talo edustaa aikansa hienointa arkkitehtuuria.

punkiin. Toinen tapahtuma oli jo 1997. Veistosten tilaamisesta tuli kuitenkin jatkuva käytäntö, ja reilun kymmenen vuoden aikana, 1995–2006 syntyi – kun muutamat vanhatkin ulkoveistokset oli liitetty mukaan – yli sata ulkotaideteosta käsittävä ”Taidekehä”, taiteen polku, joka leimaa myös satunnaisen turistin kokemusta Kankaanpäästä hyvin vahvasti.

TAITEEN KESKELLÄ

Etupäässä veistoksista koostuva julkisen taiteen verkosto Kankaanpään keskustassa on määrältään aivan poikkeuksellinen kaupungin kokoon suhteutettuna. Eikä laatukaan ole keho, sillä vaikka näistä kivenveistoon usein edustavista teoksista jotkin ideaaltaan vähän hätäisiä (mahdollisesti juuri kivenveistosymposiumin tiukan toteutusaikataulun takia) ovatkin, niin yhtä lailla löytyy, jopa yllättävän vaatimattomista paikoista sympaattisia oivalluksia ja miellyttäviä sykähdyksiä. Kankaanpäässä kävellessä taideteosten määrä pikku hiljaa alkaa luonnehtia osaltaan koko paikkaa, tulee himo löytää kaikki yli sata teosta, nehän ovat mil-

tei kaikki pienellä keskusta-alueella. Tässä on ainesta pienimuotoiseksi nähtävyydeksi. Toki olisi hyvä, että Taidekehän teosten karttaesitteen löytäisi helpommin kun menemällä sitä kaupungintalon vahtimestareilta kyselemään. On se toki netissä.

Kun ulkopuolisena menee Kankaanpäähän, ja kiertele siellä, taiteen huoma. Kaupungissa on jonkin verran myös laadukkaampaa arkkitehtuuria. Komein helmi kuitenkin on *Arkkitehtuuritoimisto Kouvo & Partasen* vuonna 1995 valmistunut taidekoulun talo, Suomen uudemman arkkitehtuurin ehdottomia huipuja: samaan aikaan sekä häkellyttävän vaikuttava tilasarjoiltaan, että painotetun intiimi, kodikkaan tuntuinen koulu, jonka luulisi silkalla arkkitehtuurillaan luovan hyviä kohtaamisen tilanteita. Rakennuksen sisätiloissa on loputtomasti tilojen vaihtelevuuden kautta syntyviä yksityiskohtia ja näkymiä, jotka kuitenkin taitavat myös toimia. Tässä talossa tulee hyvä tunne. Rakennukseen on mahdollista tutustua, järjestetään siellä mm. opiskelijoiden näyttelyitä.

Itse asiassa kyseessä on ihme, tähän on Suomen ainoa taidekouluksi suunniteltu rakennus, jossa taidekoulu myös toimii

Taideyhdistyksen juhlanäyttely näkyi tarkkaavaiselle myös kadulla. **Anne Meskanen-Barmanille** ominainen jonkin läpi tuleva ihmishahmo oli hämmästyttävimmillään täällä. Onkohan tämä ihminen vankina Kankaanpäässä, vai haluaako hän vain maan pinnalle taidetta katsomaan?

Petri Ala-Maunuksen teoskokonaisuus Reunion 1989–2015 näyttää taiteilijan kaaren maailmaa ihmettelevästä taideopiskelijasta itseään taideopiskelijana ihmetteleväksi taiteilijaksi. Ala-Maunus laittoi nuoruudenmaalauksensa rohkeasti esille, mutta teki ne myös siihen viereen uusiksi.

(Ateneumin rakennuksessa näin ei enää ole), kaikki muut on työnnetty vanhoihin teollisuusrakennuksiin enemmän tai vähemmän onnistuneesti.

Maija Anttilan väitöskirjassa pohditaan ansiokkaasti kaupunki- tai kuntaimagon muodostumista, nimenomaan erilaisten ”puhuntojen” kautta, siis sen kautta, että aletaan julkisesti debatoita, sitten asiaa aletaan ottaa esille julkisessa mediassa, kunnes lopulta asiasta puhutaan arjessakin, turuilla ja toreilla, kodeissakin. Väitöksessä ilmaistaan, että aivan riippumatta paikkakunnan taidemaineesta ulkopuolisten parissa, ”taidekaupungin identiteetillä ja imagopotentialilla on jo melko vahva jalansija Kankaanpäässä.” Harvinaisesti monenlaisten ongelmien kanssa painivalla pikkukaupungilla onkin jonkinlainen identiteetti johon voi tukeutua, jolla voi ehkä myös erottautua.

Kaupunginarkkitehti Anttila, on työskennellyt Kankaanpään Taidekaavan eteen, myös sisarensa **Liisa Juhantalonsa**, taidekoulun pitkäaikaisen rehtorin kanssa. Anttila näkee, että vaikka pienten syrjäisten kaupunkien tilanne ei ole mitenkään paras näinä aikoina, niin Kankaanpäällä ei mene aivan huonosti, ja sii-

nä varmasti kuvataide on paikkakuntaa auttanut, jos ei suoraan rahallisesti niin ainakin tarjoamalla identiteettiä.

Ehkä taide ei välttämättä tuota heti suoranaista talouskasvua, mutta se tarjoaa tärkeämpää, jotakin jonka kanssa voi elää eteenpäin. Siitä se talouskin kasvaa, jos on kasvaakseen.

JUURET-NÄYTTELY, 14, Kankaanpään taidekoulusta eri vuosikymmeninä valmistunutta nimekästä taiteilijaa, Kankaanpään galleria, 9.6.–6.9.

KANKAANPÄÄN TAIDEKOULU 1965–2015, Kankaanpään kaupunginmuseo, 23.5.2015–1.5.2016

JOHANNA FRIGÅRD, Vuosikymmenten muovailema taidekoulu – Kuvataidekoulutusta Kankaanpäässä 1965–2015, Satakunnan ammattikoulu, Pori, 2015.

MAIJA ANTILA, Taidekehän tarina, Kankaanpään kulttuurin ja fyysisen muutos taidekaupungiksi diskurssien valossa, väitöskirja, Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtuurin tutkimuksia 2008/33.